

Kozłowski, Jan

Polsko-czechosłowacka konferencja na temat nauczania historii nauki i techniki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 26/2, 490-492

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

materiałów źródłowych autorka wykorzystała w swych badaniach źródła znajdujące się w archiwum zakładowym.

Trzy trzecie nagrody zostały przyznane za prace: mgra Stanisława Tomaszewskiego (WSP Kielce) — *Fabryka Nakryć Stołowych „Gerlach” w Drzewicy (1945—1975)*, mgr Mirosławy Zgadzajskiej (WSP Kielce) — *Huta „Ostrowiec” w okresie okupacji hitlerowskiej (1939—1945)* i mgr Władysławy Zuchary (WSP Kielce) — *Zbyt produktów i wyrobów gotowych Zakładów Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej „Chemar” w Kielcach w latach 1954—1978*.

Również i te prace są wartościowymi przyczynkami do najnowszej historii przemysłu na Kielecczyźnie.

Na uwagę zasługuje fakt, że większość prac — zgłoszonych do konkursu w bieżącym roku — powstała w Instytucie Historii WSP im. J. Kochanowskiego w Kielcach. Świadczy to o tym, że w kieleckiej uczelni podejmowana jest systematycznie problematyka badań nad bogatą historią gospodarczą regionu Kieleckiego.

Konkurs będzie kontynuowany w latach następnych.

Andrzej* Rembalski

(Kielce)

POLSKO-CZECHOSŁOWACKA KONFERENCJA NA TEMAT NAUCZANIA HISTORII NAUK I TECHNIKI

Komisja d/s Nauczania Historii Nauki i Techniki przy Komitecie Historii Nauki i Techniki PAN oraz Polskie Towarzystwo Historii Medycyny zorganizowały w dn. 13 i 14 listopada 1980 r. dwudniową konferencję polskich i czeskich wykładowców historii nauk i techniki. Pierwszego dnia obrady odbywały się w Muzeum Techniki w Warszawie, 20 dnia zebrani gościli w Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi.

13 listopada 1980 r. sesję zagała przewodnicząca Komisji — doc. Irena Straszewicz-Jasiukowa. Następnie zebrani wysłuchali pięciu referatów: doc. Ireny Staszewicz-Jasiukowej *O sytuacji w zakresie nauczania historii nauki i techniki w PRL. Główne tendencje i problemy*; dra sc. Luboša Nový'ego *O kształceniu historyków nauki i techniki (CSRS)*; dra Jarosława Foltý *Refleksje nad wynikami czechosłowacko-polskiej współpracy w zakresie nauczania historii nauki (CSRS)*; prof. Andrzeja Wróblewskiego *Problemy nauczania historii fizyki w Polsce*; dr Ewy Proházkowej *Historia fizyki w programie kształcenia nauczycieli fizyki (CSRS)*.

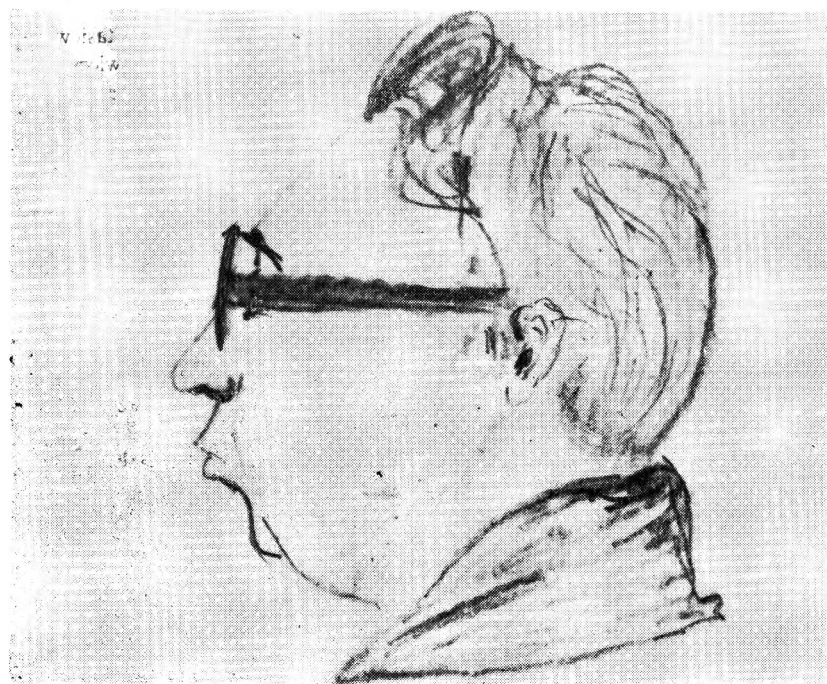
W drugim dniu obrad sesję zagał rektor Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, przewodniczący Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny — doc. Tadeusz Brzeziński, po czym wygłoszono cztery referaty: *Historia nauki i techniki w kształceniu historyka* (doc. Josef Haubelt — CSRS); *Problemy nauczania historii biologii* (dr Jan Janko — CSRS); *Stan aktualny i koncepcje nauczania historii medycyny w Polsce* (doc. Tadeusz Brzeziński); *Doświadczenia w zakresie nauczania historii medycyny* (doc. Čestmir Müller, dr. Jan Niklíček — CSRS). W programie sesji znalazły się następnie: wykład doc. T. Brzezińskiego, przeznaczony dla studentów III roku Wydziału Lekarskiego Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi pt.: *Teorie humoralne i solidarne i ich wpływ na dalszy rozwój medycyny* a także zwiedzanie Muzeum Wojskowej Służby Zdrowia.

Na zakończenie każdego z obu dni sesji urządzono dyskusję, przy czym wypowiedzi dyskutantów pod względem obszerności i rozwinięcia problemu nie ustępowały nierzadko referatom.

W obradach sesji dominowało kilka wątków tematycznych. Najważniejszy był problem stanu obecnego oraz perspektyw rozwoju nauczania historii nauki i techniki w Polsce i Czechosłowacji; na ten temat zabrali głos: doc. Anna Czekajewska-Jędrusik (zagadnienia nauczania historii nauk społecznych oraz historii nauk matematyczno-przyrodniczych); prof. Ryszard Sroczyński (historia nauki i techniki na Politechnice Wrocławskiej); prof. Andrzej Wróblewski i dr Eva Proházkowa (historia fizyki); doc. Roman Mierzecki (historia chemii);

Ryc. 1. Dr med. Bożena Bujalowska

Ryc. 2. Dr med. Teresa Ostrowska

Ryc. 3. Dr med. Roman K. Meissner

Ryc. 4. Doc. dr hab. Kalina Bartnicka

doc. Zbigniew Wójcik (historia geologii); dr Jan Janko (historia biologii); prof. Józef Broda (historia leśnictwa); doc. Tadeusz Brzeziński (historia medycyny); prof. Alfred Wiślicki (historia techniki). Sytuację w zakresie nauczania historii nauki i techniki w obydwu krajach porównywano ze stanem panującym za granicą (J. Broda, R. Mierzecki). Ważnym problemem, poruszoną przez zebranych, było zagadnienie treści nauczania historii poszczególnych dyscyplin. Uczestnicy konferencji zastanawiali się, w jaki sposób w wykładach na wyższych uczelniach wyważyć proporcje — z jednej strony pomiędzy historią nauki a historią kultury oraz naukoznawstwem, z drugiej strony — pomiędzy historią poszczególnych dyscyplin a ogólną historią nauki. Poruszano także kwestię, w jaki sposób specyfika rozwoju poszczególnych nauk powinna określić sposób wykładania ich dziejów na poziomie wyższym. Zebrani rozważali również problemy: czy i do czego potrzebne są studentom wykłady z historii nauk? Jaką funkcję powinny one pełnić w przygotowaniu naukowym i zawodowym studenta? Jak uczyć studentów i jak kształcić historyków nauki? Czy wkładową np. historii fizyki lub biologii może być historyk czy też winien być fizyk lub biolog? (L. Nový, J. Folta, I. Stasiewicz-Jasiukowa, J. Janko).

Ciekawym fragmentem sesji była konfrontacja opinii na temat sensu i potrzeby nauczania historii poszczególnych nauk. Wg. A. Wróblewskiego i A. Wiślickiego zadaniem nauczania historii fizyki (A. Wróblewski) i historii techniki (A. Wiślicki) powinno być uświadomienie studentom nieustannej zmienności teorii fizycznych oraz konstrukcji technicznych, co ułatwiłoby przyszłym pracownikom nauki i konstruktorom uzyskanie pewnej niezależności w stosunku do panujących koncepcji. Zdaniem doc. Kaliny Bartnickiej dzięki poznaniu historii wychowania przyszli wychowawcy mogą poznać różnorodne techniki wychowawcze, a przyszli pracownicy naukowi uzyskać „filozoficzny dystans” wobec własnej dyscypliny. Wg. J. Brody szczególne i swoiste znaczenie ma znajomość dziejów leśnictwa dla studentów tego kierunku. Skutki decyzji gospodarczych, dotyczących lasów, ujawniają się po wielu latach, konsekwencje błędów ponoszą następne pokolenia. Poznanie kolejnych poglądów, dotyczących gospodarki leśnej oraz dziejów eksploatacji lasów, powinno skłonić przyszłych leśników do rozważliwej w podejmowaniu własnych działań.

Zebrani zajęli się także problemem sposobu nauczania historii poszczególnych nauk. Rozważano m.in. kwestię liczby godzin, które należy poświęcić na wygłoszenie wykładów oraz kwestię metod przeprowadzania egzaminów. Zastanawiano się, czy wykładów np. z historii chemii lub fizyki powinni studenci wysłuchać na początku studiów (jako wprowadzenie do nich) czy też na ostatnim roku (jako podsumowanie uzyskanej wiedzy). Rozstrząsano także kwestię, czy historia nauki i techniki powinna być przedmiotem obowiązkowym. Żywe zainteresowanie wzbudziła również sprawa zakresu kursu historii poszczególnych dziedzin nauki. Przeważała opinia, że kurs nie powinien być zbyt obszerny, co można osiągnąć wówczas, gdy wykłady obejmują „węzłowe problemy” i „wydarzenia rzutujące na rozwój” danej nauki (A. Wróblewski, K. Bartnicka, I. Stasiewicz-Jasiukowa). Zwrócono także uwagę, że ujęcie historii danej dyscypliny powinno w prawidłowy sposób odzwierciedlać charakter jej rozwoju. I tak np. studenci fizyki powinni dowiedzieć się, że rozwój studiowanej przez nich dyscypliny nie przebiegał w sposób prosty, logiczny i jednokierunkowy, że — wbrew panującym często w podręcznikach ujęciom — dzieje fizyki zawierają wiele zawiłych, krętych i błędnych ścieżek (A. Wróblewski).

Dużo emocji wywołała kwestia, kto powinien wykladać historię poszczególnych dziedzin nauki, czy osoby o wykształceniu historycznym czy specjalistycznym (S. Zamecki, J. Róziewicz, L. Nový, B. Bujalowska). W dyskusji przeważał pogląd, że historycy mogą uczyć historii poszczególnych dyscyplin w jej wcześniejszych, a specjaliści — w jej późniejszych fazach (J. Folta, J. Haubelt, I. Stasiewicz-Jasiukowa). W odniesieniu do historii techniki zaznaczono jednak, że technicy dopiero wówczas lubią i rozumieją jej dzieje, gdy omawia je się językiem technicznym. (A. Wiślicki).

Punktem wyjścia w dyskusji nad kształceniem wykładowców historii nauki były dwie propozycje: A. Wiślickiego — stworzenia międzynarodowego seminarium doktoranckiego historyków nauki (z Czechosłowacji, NRD, Polski) oraz dra Jerzego Róziewicza — wprowadzenie

historii nauki (z uwzględnieniem elementów socjologii i psychologii nauki) jako specjalizacji na uniwersyteckich studiach historycznych. Wokół obu propozycji wywiązała się ożywiona wymiana opinii, w wyniku której zebrani — na zakończenie obrad — powzięli na wniosek T. Brzezińskiego uchwałę, wzywającą Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN do stworzenia ogólnopolskiego seminarium, które by pełniło niejako opiekę metodologiczną nad wykładowcami historii różnych dyscyplin.

Jan Kozłowski

(Warszawa)

Z ZAGRANICY

PROBLEMY ROZWOJU NAUKI I TECHNIKI W EUROPIE CENTRALNEJ W OKRESIE 1848-1918

Konferencja na taki temat odbyła się w Budapeszcie w dniach od 16 do 19 września 1980 r. Jej inicjatorami i organizatorami było grono węgierskich historyków nauki i techniki, prowadzących działalność w Komisji Nauki i Techniki Węgierskiej Akademii Nauk; w Komisji Historii Nauki i Techniki Federacji Stowarzyszeń Naukowych i Technicznych na Węgrzech; w Narodowym Muzeum Techniki oraz w Zespole Badań Historii Nauki Instytutu Fizyki Politechniki w Budapeszcie.

Omawiana konferencja stanowiła pewnego rodzaju kontynuację podobnego spotkania, zorganizowanego przed kilku laty również w Budapeszcie, a poświęconego rozwojowi nauki i techniki w Europie Centralnej we wcześniejszym chronologicznie okresie.

W konferencji wzięło udział ok. 150 osób, w tej liczbie ok. 40 z zagranicy (poza gospodarzami reprezentowane były: Czechosłowacja, Austria, Niemiecka Republika Demokratyczna, Norwegia, Nowa Zelandia, Polska, Republika Federalna Niemiec, Szwecja, Związek Radziecki, przy czym najliczniejsze były delegacje z NRD, Czechosłowacji i ZSRR).

Program konferencji trzeba określić jako bardzo obszerny, gdyż niezależnie od wystąpień powitalnych (prof. F. Szabadvary'ego — przewodniczącego Naukowego i Organizacyjnego Komitetu Konferencji; prof. A. T. Grigoriana — przewodniczącego Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki oraz prof. A. Konya — przewodniczącego Komisji Historii Nauki i Techniki Węgierskiej Akademii Nauk) wygłoszono ponad sto referatów i komunikatów.

W czasie sesji ogólnej, inauguracyjnej obrady, poza wspomnianymi wystąpieniami powitalnymi, zostały wygłoszone następujące referaty: prof. Lászlo Mátrai — *Trendy historii kultury w Monarchii Austro-Węgierskiej*; dra sc. L. Novy'ego — *Społeczne i naukowe zależności rozwoju instytucji naukowych*; prof. G. Ranki — *Związki postępu technicznego i struktur społecznych w końcu XIX w.*

Pozostałe wystąpienia uporządkowano tematycznie w następujących sekcjach, w których toczyły się dalsze obrady: *Generalne zagadnienia postępu nauki*; *Historia nauk inżynierskich*; *Historia przemysłu spożywczego*; *Historia nauk biochemicznych, biologicznych i medycznych*; *Historia nauk ścisłych*; *Historia oświaty i instytucji*.

Mimo chronologicznego i terytorialnego ograniczenia tematyki różnorodność przedmiotu wystąpień była bardzo duża. Np. w drugim dniu konferencji — na posiedzeniu sekcji historii nauk inżynierskich — referowane były m.in. następujące tematy: *Rozpowszechnianie białego metalu w budowie samolotów*; *Węgierskie budynki kolei żelaznych w XIX w.*; *Przyswajanie nowych metod produkcji stali w drugiej połowie XIX w.*; *Węgierska śruba okrętowa — zapomniany i powtórnie dokonany wynalazek*; *Sytuacja w produkcji powozów w czasie rozwoju rewolucji przemysłowej*. W trzecim dniu obrad na posiedzeniu sekcji historii nauk ścisłych